

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Kiitämme kohteliaimmin mahdollisuudesta lausua Järjestöjen yksinäisyysverkoston puolesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan. Järjestöjen yksinäisyysverkosto kokoaa yhteen valtakunnallisesti toimivia eri alojen järjestöjä ja säätiöitä. Keskitymme lausunnossamme lisääntyneeseen yksinäisyyteen sekä ulkopuolelle sulkemiseen, sillä pitkittyessään yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemukset lisäävät väkivallan ja radikalisoitumisen riskiä sekä alentavat ihmisen toimintakykyä ja kriisinkestävyttä.

Yksinäisyys on laaja yhteiskunnallinen ongelma johtuen sen yleisyydestä ja haitallisista vaikutuksista. Tilastokeskuksen mukaan 30 % Suomessa asuvista kokee yksinäisyyttä. Haitallisesta ja pitkäkestoisesta yksinäisyydestä kärsii joka kymmenes suomalainen.

Tutkimukset ovat jo pitkään osoittaneet, että yksinäisyys heikentää merkittävästi terveyttä, hyvinvointia ja elämänlaatua. Yksinäisyys on juurisyynä myös monen sosiaalisen ongelman, kuten syrjäytymisen, väkivaltaisen käyttäytymisen ja radikalisaation, taustalla. Yksinäisyys ja huono-osaisuus kasautuvat usein samoille ihmisille. Myös vähemmistöt kokevat keskimääräistä enemmän yksinäisyyttä. Yksinäisyys kietoutuu vahvasti ja laajasti yhteiskunnan rakenteisiin, palveluihin ja erityisesti niiden toimimattomuuteen.

Yhteiskunnan turvallisuuden näkökulmasta yksinäisyys on syytä mainita erikseen turvallisuusstrategiassa ja sen tunnistamiseen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Yksinäisyystutkijat ovat ennustaneet, että yksinäisyys tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Tähän vaikuttavat useat yleiset kehityskulut, kuten yksinasuvien ja ikääntyvien määrän kasvu, kiihtyvä kaupungistuminen ja digitalisaation eteneminen sekä lisääntynyt ympäristöahdistus. Vastaava trendi on nähtävillä muuallakin päin maailmaa.

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Luku 2.6. Väestön toimintakyky ja palvelut

s. 23: Poikkeustilanteissa tiedotuksen saavutettavuus on tärkeää. Sosiaalisesti eristäytyneet ja syrjäytyneet jäävät helposti ajantasaisen tiedon tavoittamattomiin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä ikääntyneiden, vammaisten henkilöiden, erikielisten ja muiden haavoittuvien ryhmien oikea-aikaiseen tiedonsaantiin.

Luku 2.7. Henkinen kriisinkestävyys

s. 25: Järjestöjen yksinäisyysverkosto kiittää siitä, että järjestöt ja kansalaisyhteiskunta nostettu esille turvallisuusstrategiassa henkisen kriisinkestävyiden osalta ja että luvussa mainitaan syrjäytymisen ehkäiseminen, osallisuus ja yhteisöllisyys. Keskeisten järjestötoimijoiden kohdalla verkosto pyytää mainitsemaan kulttuuri- ja liikuntajärjestöjen lisäksi myös sosiaali- ja terveysjärjestöt, joilla on merkittävä rooli sosiaalisen hyvinvoinnin, yhteisöllisen toiminnan ja osallisuuden tukemisessa.

s. 24–25: Yksilön kestävyttä ja vastuuta korostava narratiivi jättää huomiotta resilienssin ja selviytymisen merkittävimmät tekijät: yhteistyön ja yhteisöt. Vastuuta ei voi jättää yksiköille, sillä yksilöt eivät voi jatkuvasti muuttua yhä kestävimiksi, mutta yhteisö voi tukea silloinkin, kun yksilön joustokyky alkaa heikentyä.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

14. Yhteiskuntajärjestystä vaarantavan rikollisuuden torjunta

Toiminta-ajatus:

Jengiytyminen ja erityisesti nuorten jengiytyminen on kasvanut suomalaisessa yhteiskunnassa. Kehitys linkittyy vahvasti yksinäisyyteen ja ulkopuolisuuden kokemukseen eli ostrakismiin, jolla tarkoitetaan tahallista tai tahatonta ulossulkemista. Sosiaalisesti ulossuljettu nuori pyrkii usein osallisuuteen pro- tai antisosiaalisesti. Tällöin myös aggressiivisen käyttäytymisen ja radikalisoitumisen riski kasvaa.

Nuorten katuväkivallan ehkäisemisessä tulee kiinnittää huomiota lasten ja nuorten yhteisöllisen osallisuuden ja kasvuympäristöjen yhteisöllisyyden lisäämiseen. Lisäksi alueellisten asiantuntijatiimien vahvistaminen nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi ja katuväkivallan ehkäisemiseksi on tärkeää.

Suomessa tulee kehittää käytäntöjä, joilla varmistetaan turvallisen aikuisen tuki ja rinnallakulkijuus sekä tarvittava ammatillinen apu haavoittuvassa asemassa olevalle, oireilevalle nuorelle. Kehittämistyön tulee kohdentua monitoimijaisen jalkautuvan työn kehittämiseen paikallisesti. Toiminnan kehittämisessä tulee huomioida nuorten näkökulma.

Toimijat:

Järjestöjen rooli on merkittävä tässä kokonaisuudessa.

21. Maahanmuuton prosessien turvaaminen

Toiminta-ajatus:

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt kokevat keskimääräistä useammin yksinäisyyttä. Maahanmuuttotautaisilla nuorilla on vaikeuksia rakentaa osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa verrattuna valtaväestön nuoriin. Tämä koskee niin ensimmäisen kuin toisenkin polven maahanmuuttaneita. Maahanmuuttaneiden osallisuus ja alhaisempaa kuin valtaväestön, samoin eriarvoisuus. Maahanmuuttaneet ovat keskimääräisessä suuremmassa syrjäytymisvaarassa. Kotoutumiseen, yhteisöllisyyden rakentamiseen ja osallisuuden tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta luottamus yhteiskuntaan rakentuu.

49. Kasvatus-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen

Toiminta-ajatus:

Kouluilla ja oppilaitoksilla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden edistäjänä. Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen opettaminen sekä empatiakasvatus toimiva kodin ja koulun yhteistyö ja vanhempien vahva osallisuus olisi syytä nostaa erikseen turvallisuusstrategiaan, sillä tutkimukset osoittavat ne tehokkaiksi keinoiksi vähentää yksinäisyyttä ja torjua riskikäyttäytymistä kouluissa ja myöhemmin elämässä.

54. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen

Päämäärä ja tavoitteet:

Järjestöjen yksinäisyysverkosto kiittää siitä, että syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen on huomioitu turvallisuusstrategiassa ja luonnokseen on kirjattu painokkaasti: ”Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisy ja vähentäminen on välttämätöntä yhteiskunnan vakauden ja turvallisuuden varmistamiseksi”.

Toiminta-ajatus:

Hyvä, että sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulma ja sen ennaltaehkäisy huomioidaan myös ”varautumisessa, valmiussuunnittelussa kuin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin liittyvässä päätöksenteossa ja toimenpiteissä.”

Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen on tärkeää, mutta luonnoksessa niitä tarkastellaan kuitenkin lähinnä kapeasti toimeentulon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kohdassa olisi syytä mainita myös yksinäisyys, jolloin siihen osattaisiin suhtautua turvallisuuteen ja yksilön ja yhteisöjen resilienssiin vaikuttavana tekijänä.

Sen lisäksi, että ”järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen vapaaehtoistoiminta sekä palvelut tarjoavat ihmisille sosiaalisen viitekehysten, joka rakentaa luottamusta, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä”, toiminta lisää merkittävällä tavalla yhteisöllisyyttä, tavoittaa ihmisiä ja vähentää yksinäisyyttä. Mahdollisuus osallistumiselle, yhteisön löytyminen ja siinä toimiminen yhteisöön ja sitä kautta yhteiskuntaan kuulumisen tunne sekä yhteisöjen rakentaminen ovat koko väestön ja turvallisuuden näkökulmasta merkittävämpiä kuin aktiivinen yhteiskunnallinen toiminta. Kuuluvuuden tunteella tärkeä rooli yhteiskunnan koheesion kannalta.

Toimijat:

Järjestöjen roolia syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisemisen toimijana olisi syytä painottaa enemmän. Yhteisöllisyyden rakentajana ja sitä kautta resilienssin vahvistajana kansalaisyhteiskunta on avaintoimija, ei vain julkisten tahojen yhteistyökumppani.

55. Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Toiminta-ajatus:

Yksinäisyysverkosto kiittää siitä, että vapaaehtoisten merkitys nostettu esiin merkittävänä tekijänä ja että vapaaehtoisuuden sosiaalista hyvinvointia tukeva ja osallisuutta lisäävä rooli on huomioitu. Järjestöillä on suuri rooli myös ihmisten auttamishalun suuntaajana niin normaalioloissa kuin kriisi- ja häiriötilanteissakin. Toisten auttaminen vahvistaa omaa ja yhteisön resilienssiä ja lisää luottamusta toisia ja koko yhteiskuntaa kohtaan.

Parhaillaan työnalla olevaan Kansalliseen yksinäisyysstrategiaan sisällytetään vapaaehtoistoiminta keskeiseksi ratkaisuksi yksinäisyyden vähentämiseen. Vapaaehtoistoimintaa tehdään näkyväksi ja

tuodaan tietoa toiminnan paikoista, koulutetaan vapaaehtoistoiminnan järjestämiseen ja johtamiseen, otetaan vapaaehtoistyö osaksi oppimissuunnitelmia, rakennetaan selkeä ohjaus vapaaehtoistoiminnan piiriin. Vapaaehtoistyö lisää tutkitusti sen tekijöiden ja koko yhteiskunnan hyvinvointia, sosiaalista luottamusta ja vähentää yksinäisyyttä.

Korkea sosiaalinen luottamus ja yhteiskunnallinen turvallisuus on suorassa yhteydessä vahvoihin yhteisöihin, joita vapaaehtoistoiminta ylläpitää ja edistää.

56. Väestön toipuminen

Toiminta-ajatus:

Tärkeää, että väestön toipumisessa järjestöjen vahva rooli on kirjattuna strategiaan. Järjestöjen työ ihmisten auttamiseksi normaalissa arjessa on keskeistä myös toipumisen näkökulmasta. Sosiaalinen hyvinvointi on voimavara, joka auttaa kohtaamaan myös häiriötilanteita. Järjestöjen toimintaedellytykset on turvattava niin, että ne ovat toimintakykyisiä auttamaan myös häiriö- ja kriisitilanteissa. Pohja toipumiseen rakennetaan arjen perustyöllä. Se auttaa

Poikkeustilanteissa, kuten koronapandemian aikana, yksinäisyys lisääntyi, kun yhä useampi koki yksinäisyyttä ja yksinäisyyden kokemukset myös syvenivät. Haavoittuvassa asemassa olevat ovat heikoilla myös kriiseissä ja heidän toipumisensa kestää pidempään. Väestön toipumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää tukea heikoimmassa asemassa olevia.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Kirjoita yleiset havaintosi strategialuonnoksesta.

Yksinäisyys

Yksinäisyyttä ei mainita luonnoksessa erikseen lainkaan. Syrjäytymiselle on omistettu oma osionsa, mikä on tärkeää sinänsä. Syrjäytyminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita yksinäisyyttä. Yksinäisyys olisi syytä nostaa erikseen esiin, sillä se on juurisyy monien sosiaalisten ongelmien taustalla. Yksinäisyys on yhteiskunnassamme merkittävä ja kasvava ongelma. Sen kirjaaminen turvallisuusstrategiaan vaikuttaisi siihen, että yksinäisyyteen osattaisiin suhtautua turvallisuuteen ja

yksilön ja yhteisöjen resilienssiin vaikuttavana tekijänä. Yksinäisyyttä ja ostrakismia (uloslukkaminen) voidaan pitää myös turvallisuusuhkana.

Käynnissä olevan monitieteisen Right To Belong -konsortiohankkeen selvitykset osoittavat, että ”Yksinäisyys voi pahimmassa tapauksessa johtaa koko yhteiskunnan tragediaan. Lisääntynyt yksinäisyys uhkaa Suomen kokonaisturvallisuutta -- yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemukset alentavat toimintakykyä ja kriisinkestävyyttä, ja toisaalta ne lisäävät väkivallan ja radikalisoitumisen riskiä”. <https://blogit.utu.fi/soteakatemia/yksinaisyys-ja-ostrakismi-uhkaavat-koko-yhteiskunnan-hyvinvointia-ja-turvallisuutta/> Samalla väestön toimintakyky, henkinen kriisinkestävyys ja sisäinen turvallisuus ovat osa suomalaisen yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Tutkimuksessa on todettu yksinäisyydellä olevan yhteys myös rikoksiin. Ostrakismi (uloslukkaminen) taas voi johtaa antisosiaaliseen käyttäytymiseen, itsetuhoisuuteen tai aggressioon ja radikalisoitumiseen. Kansainvälisten tutkimusten mukaan pitkään jatkuneet ostrakismin kokemukset näkyvät myös erityisen väkivaltaisten tapahtumien kuten koulu- ja joukkosurmien suunnittelun ja toteutusten takana.

Eduskunnan Sivistysvaliokunnan lausunnossa valtioneuvoston selontekoon sisäisestä turvallisuudesta vuodelta 2021 (SiVL 18/2021 vp VNS 4/2021 vp.) nostetaan yksinäisyys ja ostrakismi erillisiksi turvallisuutta vaarantaviksi tekijöiksi: ”Valiokunta -- kiinnittää huomiota siihen, että eräs yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemusten taustalla vaikuttavista tekijöistä on ostrakismi eli sulkeminen ulkopuolisuuteen --. Ostrakismista johtuva oireilu voi olla joko sisään päin kääntynyttä (yksinäisyyttä, masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, somaattista oireilua) tai ulospäin purkautuvaa oireilua (aggressiivisuutta, rötöstelyä, radikalisoitumista). Näiden sisäistä turvallisuutta heikentävien vaikutusten johdosta vuoden 2020 Opetusalan turvallisuusfoorumi nosti fyysisen väkivallan ohella ostrakismin julkilausumaansa --.”

Yhteisöt

Luonnoksessa yhteisöt mainitaan usein osana ”uskonnollisia yhteisöjä” tai melko passiivisessa roolissa: ”Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttama kuormitus ja selviytyä niiden vaikutuksilta”. Yhteisöjä olisi hyvä korostaa myös selviytymisen tukijana ja edellytyksenä.

Yhteisöjen resilienssi heijastuu niissä toimivien yksilöiden kykyihin ja mahdollisuuksiin selviytyä kriisi- ja häiriötilanteissa. Yhteisö voi kuitenkin olla yksilöä merkittävämpi tekijä sekä normaaliolojen valmiutta rakentaessa, että toisaalta yksilöä kriisin aikana tukevana toimijana. Tästä seuraa myös yksilöiden toimintaa. ”Resilienssi on yhteisöissä yhteistä vastuuta yksilöistä ja yhteistä selviytymistä haastavista tilanteista.” <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/mita-mielenterveys-on/resilienssi-auttaa-selviytymaan/>

Yhteisöresilienssi on yksilöresilienssiä tukeva ylätaso. Siihen kuuluvat yhteisöllisyys, osallistuminen ja sosiaaliset turvaverkot. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, Policy Brief 15/2018: <https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/25-2018-Resilienssi+avaimena+laaja-alaiseen+kokonaisturvallisuuteen/7e63c536-fe95-4c0b-acbf-ca2b0accedb7?version=1.0>

Allekirjoittajat

Helsinkimissio ry

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Miina Sillanpään Säätiö

Muistiliitto ry

Nyyti ry

Setlementtiliitto ry

Siskot ja Simot ry

Suomen Punainen Risti

Suomen Vanhempainliitto ry

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry

Vanhustyön keskusliitto ry

Välittämisen kansanliike ry

Colliander Tuula
Helsinkimissio ry